

- 5a Plodem tobolka, z 3–5 plodolistů . . . . . (trib. *Hibisceae*) 6
 b Plod poltivý (schizokarpium), z nejméně 6 plodolistů, rozpadající se za zralosti většinou v jednosemenné plůdky (merikarpia) 7
- 6a Kalich vytrvává i po dozrání plodu; tobolka nejvýš 2× delší než široká . . . . . **9. Hibiscus**
 b Kalich před dozráním plodu opadavý; tobolka více než 2× delší než široká . . . . .
 . . . . . *Abelmoschus* (viz Poznámku na str. 316)
- 7a Kalíšek z 5 nebo více lístků 8
 b Kalíšek ze 3 lístků 10
- 8a Poltivý kulovitý plod s plůdky ve více řadách nad sebou; rostliny žláznatě chlupaté . . . . .
 . . . . . *Kitaibela* (viz Poznámku na str. 284)
 b Poltivý zploštělý plod s plůdky v jedné vrstvě; rostliny nejsou žláznatě chlupaté 9
- 9a Korunní lístky do 30 mm dl.; tyčinková trubka cylindrická, většinou chlupatá; plůdky jednopouzdré, na hřbetě vyklenuté, na okrajích zaoblené . . . . . **5. Althaea**
 b Korunní lístky přes 30 mm dl.; tyčinková trubka 5hranná, lysá; plůdky dvoupouzdré (pouzdro na vrcholu plůdku, u zobánku oddělené nepravou přehrádkou, je bez semena), na hřbetě hluboce rýhované, na okrajích s ostrou hranou . . . . . **4. Alcea**
- 10a Lístky kalíšku ± do poloviny srostlé . . . . . **3. Lavatera**
 b Lístky kalíšku volné, nejvýš při bázi srostlé 11
- 11a Lístky kalíšku širší než lístky kalichu; plůdky vytvářejí kulovitý plod . . . . . **1. Malope**
 b Lístky kalíšku užší než lístky kalichu; plůdky v jedné rovině diskovitě rozložené kolem stylopodia 12
- 12a Střední a horní lodyžní listy hluboce dlanitě 3–7dílné; velké květy (korunní lístky přes 20 mm dl.) v úžlabí listů jednotlivé, na konci lodyhy v hroznovitém květenství; plod z 15–26 plůdků . . . . . **6. Bismalva**
 b Všechny listy nedělené nebo 5–7laločné nebo nejvýš do poloviny dlanitoklané; menší květy (většinou do 25 mm dl.) v úžlabí listů ve svazečkách, lodyha končící listnatým prýtem; plod z 8–15 plůdků . . . . . **7. Malva**

Trib. 1. *Malopeae* REICHENB.

Květy s kalíškem; tyčinková trubka až na vrchol s prašníky; plodolistů mnoho, ve více patrech nad sebou; plůdky jednosemenné tvoří poltivý plod.

1. *Malope* L. — slézovka

Malope LINNAEUS Sp. Pl. 692, 1753.

Jednoleté nebo krátce vytrvalé byliny. Listy řapíkaté, okrouhlé až vejčité, slabě 3–5laločné. Květy jednotlivé v úžlabí listů, dlouze stopkaté. Lístky kalíšku 3, srdčité, nápadně velké, širší než kališní lístky; korunní lístky 20–60 mm dl., růžově červené, černofialové nebo bílé; tyčinková trubka skoro od báze s prašníky, lysá. Plůdky na kulovitém lůžku, za zralosti snadno rozpadavé, lysé. — 2 druhy, původní ve Středozeří. — Protandr. Entomogam. Alogam.

1. *Malope trifida* CAV. — slézovka trojkланá
 Tab. 61/1, 62/1

Malope trifida CAVANILLES Monad. Diss. 2: 85, 1786.

Jednoleté byliny. Kořen kulový. Lodyha přímá, nevětvená až větvená, 50–110 cm vys., lysá, nejvýš v hor. části roztr. jednoduše až hvězdovitě chlupatá, zelená, většinou fialově naběhlá. Listy okrouhlé, na bázi srdčité, dol. s laloky tupými, hor. s laloky mírně špičatými, čepel na okraji nepravidelně vroubkovaná, oboustranně lysá, pouze na žilkách na spodní straně s jednoduchými chlupy; palisty kopinaté, 6–7 mm dl., na okraji brvitě. Květy jednotlivé v úžlabí listů v hor. části stonku;

květní stopky zdéli nebo delší podpůrných listů, roztr. jednoduše až hvězdovitě chlupaté. Lístky kalíšku 3, srdčité, pouze při bázi srostlé, ca 13–14 mm dl., 16–18 mm šir., oboustranně lysé, na okraji brvitě; kalich do $\frac{2}{3}$ srostlý, ca 22–25 mm dl., oboustranně lysý, pouze na hřbetním kýlu kališních lístků a na okrajích brvitý; korunní lístky obvejčité, k bázi klínovitě zúžené, 35–60 mm dl., 25–40 mm šir., na okraji báze nehýtku hustě brvitě, růžově červené až červenofialové, někdy čistě bílé, tmavěji žilkované; tyčinková trubka 7–10 mm dl., lysá, hnědočerná, prašníků ca 80. Plody z 35–50 plůdků na vypouklém lůžku kulovitě nahloučené; plůdky nepravidelně ledvi-

novité, světlé, lysé, s drobnou skulpturou vráseček; semena lysá, tmavě hnědá. — VI—IX. Tf.

$2n = 44, 50$ (extra fines)

Původní v jz. části Pyrenejského poloostrova a v sz. Africe. Pěstována jako okrasná letnička na zahradách, ale i v sadech v květinových záhonech. Daří se v hlinitopísčité půdě, na slunných stanovištích, vyžaduje však zavlažování. Klíčivost semen až 4 roky. Pěstuje se hlavně v teplejších územích od planárního do suprakolinního stupně. Občas přechodně zplaňuje.

Význam: Dekorativní letnička, řezané květy vydrží ve vodě až 8 dní. Pěstují se rostliny s květy purpurovými, růžovými a bílými. Z kultivarů se pěstuje cv. *Grandiflora* s velkými květy a raně kvetoucí cv. *Grandiflora Praecox* s nižším vzrůstem kolem 60 cm. Příležitostně může sloužit

i jako medonosná rostlina. Semena obsahují okolo 15 % oleje.

Poznámka: Zcela ojediněle je v zahradách a parcích jako okrasná trvalka pěstována *Kitabela vitifolia* WILD. — proskurnice révolistá. Jsou to trsnaté, žláznaté chlupaté byliny, 100–160 cm vys., s 2–3květými úžlabními vrcholičnatými květenstvími, s 6–10 listky kalíšku delšími než kalich, s 25–30 mm dl., bílými korunními lístky a poltivými kulovitými plody z 40–50 plůdků. Daří se v teplejších polohách a na vlhké půdě, roste dobře v travnatých porostech, a to jak na slunných, tak i v polostinných místech. Je původem z Jugoslávie (cf. např. MICEVSKI et MATEVSKI God. Zborn. Univ. Skopje 39–40: 209–213, 1989), pěstování však bylo zaznamenáno k severu až po 60° s. š. Může sloužit i jako medonosná rostlina pro dostatek nektaru a pylu (cf. VASÁK Včelář 35: 185, 1961). Dříve byla i pokusně pěstována jako vláknodárná rostlina, např. ve výzkumné stanici v Šumperku-Temenici od konce 50. let, kde však pro nízký obsah vlákna byly pokusy po několika letech ukončeny (cf. BREJCHA et VASÁK Acta Horti Bot. Prag. 1963: 3–12, 1964). Semena obsahují až 19 % oleje.

Trib. 2. *Malveae* A. ST-HIL.

Kalíšek přítomen nebo chybí; tyčinková trubka až na vrchol s prašníky; plodolistů od jednoho až po mnoho, v jedné rovině v kruhu kolem karpoforu; plůdky jedno- i více semenné tvoří poltivý plod.

Poznámka: Trib. *Malveae* zahrnuje značně morfologicky i vývojově rozličné rody, takže jej lze dále členit na subtrib. *Abutilinae* (*Abutilon*), *Malvinae* (*Lavatera*, *Alcea*, *Althaea*, *Bismalva*, *Malva*) a *Sidinae* (*Lawrenzia*, *Sida*, *Anoda*).

2. *Abutilon* MILL. — mračňák

Abutilon MILLER Gard. Dict., ed. 4, sine p., 1754. — Syn.: *Herissantia* MED. Philos. Bot. 1: 90, 1789. — *Sida* sect. *Abutilon* (MILL.) DC. Prodr. Syst. Natur. 1: 467, 1824.

Lit.: MEYER K. (1938): Die Sammet-Malve (*Abutilon avicennae* Gaertn.). Natur u. Volk 68: 273–276. — BREJCHA L. et VASÁK V. (1964): Aussichtsvolle Pflanzen für Fasergewinnung oder komplexe Verwertung. I. Acta Horti Bot. Prag. 1963: 3–12. — BOLMAN J. (1966): *Abutilon theophrasti* Med. Natura 63: 111–113 et 138–140. — HEJNÝ S., JEHLÍK V. et al. (1973): Karanténní plevele Československa. Stud. ČSAV 1973/8: 1–156. — HUSAIN S. A. et BAQUAR R. (1974): Biosystematic studies in the genus *Abutilon* from Pakistan: I. Taxonomy. Phytion, Horn, 15: 219–234. — Anonymus (1975): *Abutilon theophrasti*. Bot. Soc. Brit. Isles News 11: 8–9. — SPENCER N. R. (1984): Velvetleaf, *Abutilon theophrasti* (Malvaceae), history and economic impact in the United States. Econ. Bot. 38: 407–416. — KRONESTEDT E. C., ROBARDS A. W., STARK M. et OLESEN P. (1986): Development of trichomes in the *Abutilon* nectary gland. Nord. J. Bot. 6: 627–639.

Byliny (v tropech též keře), většinou hustě pokryté jednoduchými svazčitými nebo hvězdovitými chlupy. Květy bez kalíšku i bez listěnců; korunní lístky většinou žluté. Poltivé plody z 5 až mnoha plodolistů; plůdky nahoře zaoblené nebo zobánkaté, jednopouzdré, v každém pouzdře se 2–9 semeny nad sebou. — Asi 150 druhů, převážně v tropech a subtropích, mnohé jako plevele, některé jako zahradní rostliny. — Protandr. Entomogam. Alogam. Hemerochor.

1. *Abutilon theophrasti* MED. — mračňák Theophrastův

Tab. 63/1

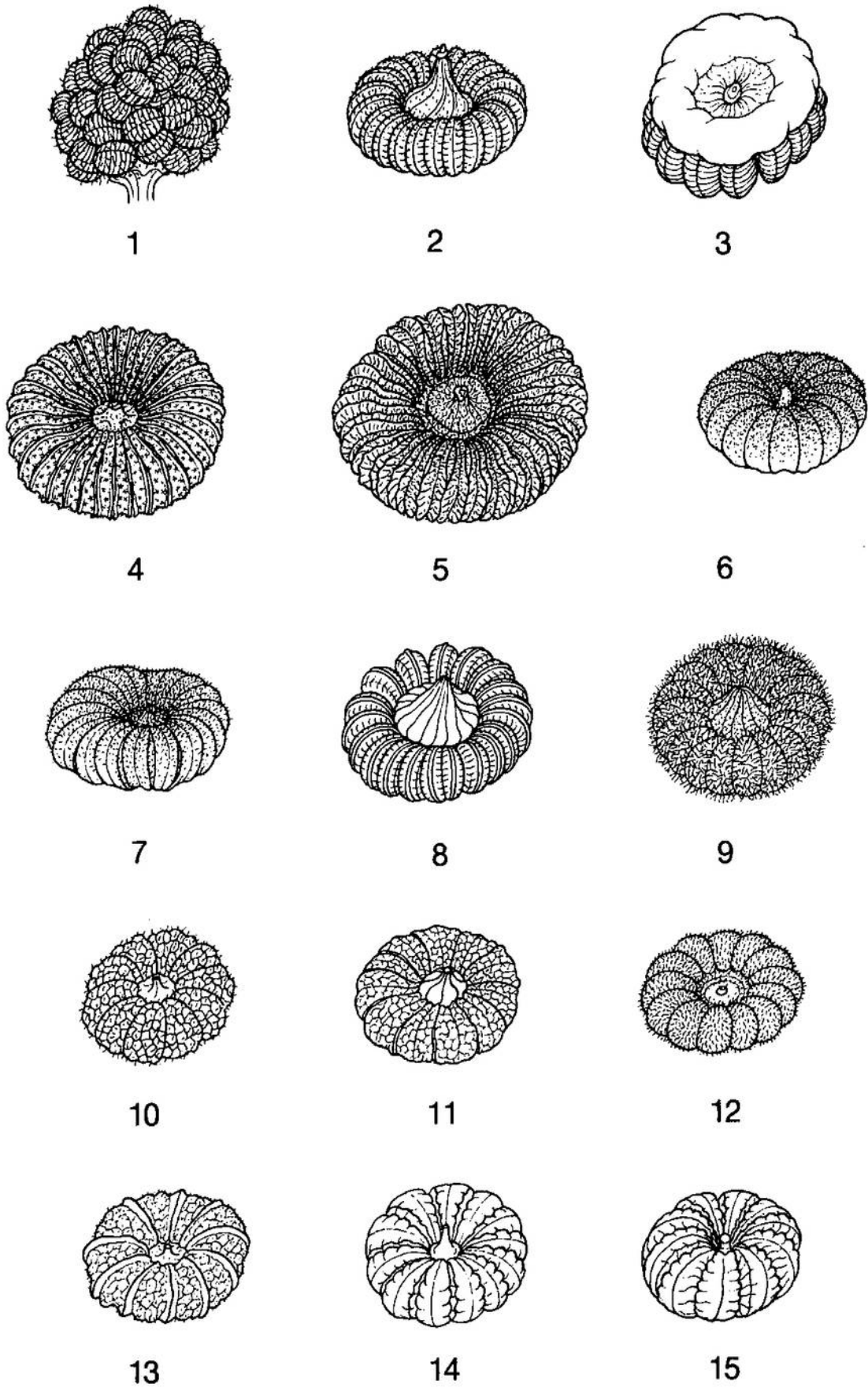
Abutilon theophrasti MEDICUS Malvenfam. 28, 1787. — Syn.: *Sida abutilon* L. Sp. Pl. 685, 1753. — *Abutilon avicennae* GAERTN. Fruct. Sem. Pl. 2: 251, tab. 135, 1791. — *Sida tiliaefolia* FISCHER ex DC. Prodr. Syst. Natur. 1: 470, 1824.

Exsikáty: Extra fines: Fl. Graeca Exs., no 275. — Fl. Hung. Exs., no 344. — SINTENIS Iter Transcasp.-Pers., no 1349.

Jednoleté byliny, sametově oděné. Kořen hlavní kulový, postranní tenké. Lodyha přímá, jednoduchá nebo v hor. části krátce větvená, 20–180 cm vys., hustě krátce chlupatá měkkými

jednoduchými chlupy v hojně míře žláznatými. Listy dlouze řapíkaté, s čepelí až 15 cm dl., hluboce srdčité, s dlouze protaženou špičkou, drobně oddáleně zubaté, oboustranně krátce hustě svazčité chlupaté. Květy v paždí listů v jednoduchých vrcholičnatých květenstvích; květní stopky hustě chlupaté se zřetelným perikladiem. Kalíšek chybí; kalich sotva do poloviny srostlý, s lístky široce kopinatými až široce eliptickými, špičatými, hustě chlupatými; korunní lístky obvejčité, nahoře mělce vykrojené, 6–15 mm dl., žluté; tyčinková trubka krátká, lysá. Poltivé plody z 9–15 plůdků, až 2× delší než kalich, skoro tak vysoké jak široké,

Tab. 61: Plody vybraných druhů čeledi *Malvaceae*: 1 *Malope trifida*. – 2 *Lavatera thuringiaca*. – 3 *L. trimestris*. – 4 *Alcea biennis*. – 5 *A. rosea*. – 6 *Althaea officinalis*. – 7 *A. armeniaca*. – 8 *Bismalva alcea*. – 9 *B. moschata*. – 10 *Malva sylvestris*. – 11 *M. sylvestris* var. *mauritiana*. – 12. *M. neglecta*. – 13. *M. pusilla*. – 14 *M. verticillata*. – 15 *M. verticillata* var. *crispa*.

Tab. 62: 1 *Malope trifida*. — 2 *Malva verticillata* var. *verticillata*, 2a — list, 2b — část listu. — 3 *M. verticillata* var. *crispa*, list, 3a — část listu.

